

Mestna občina Celje
Komisija Mladi za Celje

(Ne)Varnost na internetu
RAZISKOVALNA NALOGA

AVTORJI

Almedin Imamović

Rok Pilih

Uroš Polimac

MENTORICA

pred. učit. zgo. Romana Podbregar

Celje, marec 2016

Osnovna šola Hudinja

(Ne)Varnost na internetu

RAZISKOVALNA NALOGA

Avtorji :

Almedin IMAMOVIĆ, 9. A

Rok PILIH, 9.A

Uroš POLIMAC, 9.A

Mentorica:

pred. učit. zgo. Romana PODBREGAR

Mestna občina Celje, Mladi za Celje

Celje, 2016

KAZALO

1 POVZETEK	1
2 UVOD	2
3 TEORETIČNI DEL.....	3
3.1 Najbolj priljubljena družabna omrežja pri mladostnikih	3
3.1.1 Facebook.....	3
3.1.2 Instagram	3
3.1.3 Snapchat.....	4
3.1.4 Twitter.....	4
3.2. Varnost in nevarnost uporabe družabnih omrežij.....	5
3.2.1 Uporaba interneta pri mladostnikih.....	5
3.2.2 Vrste tveganj in najpogostejše zlorabe otrok in mladostnikov na internetu	6
3.3 Zakonodaja	10
3.3.1 Evropska zakonodaja	10
3.3.2 Slovenska zakonodaja	11
4 RAZISKOVALNI DEL	13
4.1 Opis metod dela.....	13
4.1.1 Predstavitev poteka raziskovalnega dela.....	13
4.2 Predstavitev in utemeljitev rezultatov	13
4.2.1 Anketiranje učencev.....	13
4.2.2 Analiza ankete.....	14
5 RAZPRAVA	23
5.1 Kaj smo ugotovili?.....	23
6 ZAKLJUČEK.....	28
7 PRILOGE	29
8. VIRI IN LITERATURA	34
8.1 Pisni viri.....	34
8.2 Internetni viri	35

KAZALO GRAFOV

Graf 1: Obisk internetne strani z registracijo (n=146).....	14
Graf 2: Uporaba pravih ali lažnih podatkov (n=146).....	14
Graf 3: Vzrok uporabe lažnih podatkov (n=87).....	15
Graf 4: Obisk različnih socialnih omrežij (n=302).....	15
Graf 5: Učenci, ki imajo Facebook profil (n=140).....	16
Graf 6: Razlogi za vdor v tuj profil (n=144).....	16
Graf 7: Učenci, ki so naleteli na spletno past (n=138).....	17
Graf 8: Učenci, ki so bili žrtev nasilja na internetu (n=138).....	17
Graf 9: Vrste internetnega nasilja, katerega žrtve so bili učenci (n=24).....	18
Graf 10: Ravnanje učencev, ki so bili žrtve internetnega nasilja (n=24).....	18
Graf 11: Sodelovanje v spletnih klepetalnicah (n=139).....	19
Graf 12: Preverjanje identitete sogovornika (n=81).....	19
Graf 13: Objava svojih fotografij ali filmov na internetu (n=140).....	20
Graf 14: Vrste neprimernih fotografij, filmov (n=93).....	20
Graf 15: Kupovanje na internetu (n=140).....	21
Graf 16: Načini varnega nakupovanja (n=75).....	21
Graf 17: Prodaja preko interneta (n=140).....	22

KAZALO SLIKOVNEGA GRADIVA

Slika 1: Koliko mlad si premlad? Vir: A. T. Klančnik.....	7
---	---

KAZALO TABEL

Tabela 1: Otroci, ki imajo profil na družabnih omrežjih (po državah).....	5
Tabela 2: Čas, ki ga preživiš na internetu (n=668).....	6
Tabela 3: Nezaželeni spolni komentarji (n=533).....	8
Tabela 4: Načini sprejemanja neprijetnih ali bolečih stvari (n=533).....	9
Tabela 5: Nalaganje filmčkov na različne spletne strani (n=668).....	26
Tabela 6: Nalaganje fotografij na socialnih omrežjih(n=668).....	26

1 POVZETEK

Raziskovalna naloga raziskuje (ne)varno uporabo interneta med učenci od 6. do 9. razreda na OŠ Hudinja. Raziskovali smo, ali večina anketirancev uporablja internetne strani, kjer je potrebna registracija in ali anketiranci preverijo identiteto sogovornika. Zanimalo nas je, koliko učencev je že bila žrtev internetnega nasilja, če so kdaj vdirali v tuje profile in zakaj. Ker je med mladimi zelo modno objavljanje lastnih fotografij in filmov ter kupovanje preko interneta, smo preverili, koliko je to prisotno pri naših učencih.

Večina učencev uporablja internetne strani, kjer je potrebna registracija. Več kot polovica učencev pri registraciji uporablja lažne podatke, v glavnem zaradi varnosti. Večina učencev ni nikoli vdrla v tuj profil. Pri spletnih klepetalnicah se učenci pogovarjajo s sogovorniki, ki jih osebno poznajo. Kar dve tretjini učencev na internetu objavlja svoje fotografije ali filme. Največ učencev je na fotografijah ali filmih neprimerno oblečenih ali so v opitem stanju. Vsak deseti učenec je bil žrtev spletnega nasilja, od katerega prevladuje verbalno. Kupovanje preko interneta je med mladimi vedno bolj priljubljeno. Na takšen način redno kupuje malo več kot polovica učencev, večina jih plačuje po povzetju. Dobra tretjina plačuje s plačilno kartico, najverjetneje gre za plačilno kartico enega od staršev.

2 UVOD

Smo učenci 9. a razreda, z OŠ Hudinja. Tema raziskovalne naloge je povezana z (ne)varno uporabo interneta. Za to temo smo se odločili, ker smo opazili, da vedno več sošolcev uporablja različna socialna omrežja, kot so: Facebook, Instagram, Snapchat in Twitter. Ker smo tudi sami njegovi uporabniki, nas je zanimalo, kako dobro poznajo pasti interneta in različne internetne strani naši vrstniki in ali so se že kdaj bili žrtve spletnega nasilja oziroma prevar. Strokovne podatke o tem pojavu smo poiskali na internetu. Literatura, ki smo jo uporabili je s področja novinarskih člankov, diplomskih in raziskovalnih del, Kazenskega zakonika, priporočil Evropske skupnosti in napatkov Informacijskega pooblaščenca republike Slovenije.

Pred raziskovanjem teme smo postavili naslednje hipoteze:

H1: Večina anketirancev uporablja internetne strani, kjer je potrebna registracija.

H2: Anketiranci preverijo identiteto sogovornika.

H3: Večina anketirancev je že bila žrtev nasilja na internetu oz. spletne pasti.

H4: Anketiranci na internetu ne objavljajo fotografij oz. filmov.

H5: Anketiranci ne vdirajo v tuje profile.

H6: Anketiranci kupujejo oziroma prodajajo preko interneta.

Pri raziskovalnem delu smo uporabljali različne raziskovalne metode. Pri teoretičnem delu naloge smo uporabili metodo pregledovanja pisnih virov, ki smo jih našli na spletnih straneh. Pri raziskovalnem delu smo si pomagali z metodo anketiranja, v katero smo vključili učence od 6. do 9. razreda.

3 TEORETIČNI DEL

3.1 Najbolj priljubljena družabna omrežja pri mladostnikih

3.1.1 Facebook

“Facebook je družabno orodje, ki povezuje ljudi z njihovimi prijatelji in drugimi, ki študirajo, delajo in živijo v njihovem krogu,” se glasi slogan Facebookove strani. Domeno facebook.com je leta 2004 ustanovil Mark Zuckerberg kot mrežo za komuniciranje in deljenje podatkov preko interneta za harvardske dodiplomske študente. Dandanes se Facebooku lahko pridruži vsakdo, od velikih korporacij pa do šol in glasbenih zasedb. Člani omrežja imajo na razpolago številna orodja, ki jim omogočajo različne načine medsebojne komunikacije. /1/

Ob prijavi v omrežje nov član vpiše nekatere, za uporabo, obvezne podatke, kot so ime in priimek, spol in datum rojstva. Po lastni presoji lahko vpiše še svojo izobrazbo, kraj bivanja, našteje svoje interese, opredeli svoj stan, vpiše kontaktne informacije ter doda svojo fotografijo. Vsak lahko izbere, ali naj bo njegov profil na vpogled vsem uporabnikom omrežja ali le prijateljem. V omrežju Facebook uporabniki ustvarjajo albume s fotografijami, objavljajo videoposnetke ali pišejo besedila in označijo svoje prijatelje tako, da z dokumenta ustvarijo povezavo do njihovih profilov. Poleg tega lahko svoje profilne podatke razširijo z deljenjem svojih političnih in verskih prepričanj, navajanjem najljubših citatov, podpiranjem (“Všeč mi je”) posameznih strani in s pridruževanjem skupinam. /2/

3.1.2 Instagram

Instagram je aplikacija, ki uporabnikom (trenutno jih je okoli 150 milijonov) omogoča ustvarjanje in deljenje slik in videoposnetkov z drugimi. Z mobilnim telefonom ustvarimo sliko ali 3 – 15-sekundni video, ki jima lahko dodamo različne filtre za umetniški vtis. Za uporabo Instagrama moraš imeti 13 let, vendar Instagram tega ne preverja. Če pa dobijo obvestilo, da gre za uporabnika, mlajšega od 13 let, mu bodo profil izbrisali. Tveganja neodgovorne rabe Instagrama so podobna kot pri drugih družabnih omrežjih: vrstniško nasilje, objava neprimernih slik in videov, ki lahko škodujejo tvojemu spletnemu ugledu ali pritegnejo neželjeno pozornost.

/1/ ZUCKERBERG, M. Facebook. com na <http://sl-si.facebook.com/> (14. 1. 2016).

/2/ BERLOT, E. Prepoznavanje narcizma na Facebooku, str. 6.

/3/ <http://safe.si/podrocja/druzabna-omrezja/instagram> (14. 1. 2016).

3.1.3 Snapchat

Snapchat je aplikacija za deljenje fotografij in videoposnetkov s preobratom. Karkoli pošljemo drugim, bo čez nekaj sekund, ko bodo vsebino pogledali, ta izginila – kako dolgo bo fotografija »živa«, lahko določi uporabnik sam - od 1 do 10 sekund potem, ko je bila videna. Uporabnikom je všeč spontanost, ki jo s tem aplikacija omogoča – daje občutek druženja, ki ne pušča digitalnih sledi. **Kljub temu pa obstajajo načini, preko katerih lahko drugi zajamejo in pridobijo naše slike, zato pri tem ne smemo dobiti lažnega občutka varnosti.** Aplikacija omogoča tudi klepet, kjer sporočila prav tako izginejo, ko oba uporabnika zapustita okno klepeta. Ob hkratni uporabi aplikacije lahko uporabnika komunicirata tudi preko video klepeta.

Aplikacija je bila razvita kot »protistrup« tradicionalnim storitvam socialnih omrežij, kjer ostanejo fotografije za vedno objavljene in so lahko problematične za samopredstavitev in ugled posameznika. Aplikacijo lahko uporabljajo otroci stari 13 let in več. Ob namestitvi aplikacije ta vpraša za rojstni datum in vas – če leto rojstva pove, da ste mlajši od 13 let – preusmeri na otroško različico, ki se imenuje »SnapKidz«. Uporabniki aplikacije SnapKidz ne morejo dodajati prijateljev ali deliti vsebin, prav tako pa aplikacija ne pošilja nobenih informacij svojemu podjetju. Otrokove fotografije in videoposnetki so samo shranjeni na njihove naprave (angl. Camera roll). Otroci se tako lahko samo igrajo s fotografijami z aplikacijo SnapKidz na njihovi napravi, ne morejo pa fotografij deliti z drugimi. /4/

3.1.4 Twitter

Twitter je eno izmed najbolj znanih brezplačnih družabnih omrežij današnjega časa, ki je pričelo z delovanjem leta 2006 in ima danes že več kot 350 milijonov uporabnikov. Po svojem bistvu Twitter spominja na mešanico med blogom in klepetalnico. Razlika med objavami na blogu in tistimi na Twitterju je ta, da lahko objava na slednjem vsebuje maksimalno 140 znakov, temu pravimo »microblogging«. Za nekatere je velika prednost Twitterja ta, da pri registraciji ni potrebno posredovati nobenih osebnih podatkov razen imena in priimka ter e-mail naslova (drugje nas lahko še prosijo za: spol, datum rojstva, telefonsko številko, lokacijo ipd.). Ko smo že registriran uporabnik sicer lahko dodajamo slike, lokacijo, napišemo nekaj o sebi. Ker nimamo možnosti objavljati veliko osebnih podatkov, smo manj izpostavljeni različnim zlorabam.

Prednost pred drugimi je zagotovo tudi Twitterjeva vsestranskost. Kot uporabnik lahko klepetamo s prijatelji, »sledimo« objavam tematik, ki nas zanimajo, delimo svoje objave in oglašujemo.

/4/ <http://safe.si/podrocja/druzabna-omrezja/snapchat> (14.1.2016).

/5/ <http://www.vendi.si/kaj-je-twitter>, (14.1.2016).

3.2. Varnost in nevarnost uporabe družabnih omrežij

3.2.1 Uporaba interneta pri mladostnikih

V okviru programa Evropske komisije za varnejši internet je leta 2010 izšla obsežna raziskava o mladih in njihovi uporabi interneta – **EU Kids Online**. V raziskavo so bili vključeni otroci med 9 in 16 letom iz držav Evrope unije. V raziskavi so proučevali različna tveganja, ki na mlade prežijo na internetu - pornografijo, ustrahovanje, prejemanje sporočil s spolno vsebino, srečevanje v živo z ljudmi, ki so jih spoznali preko interneta, in zlorabo osebnih podatkov.

Mnogo podatkov iz te študije se nanaša na uporabo spletnih družabnih omrežij, saj ima v povprečju kar 57 % evropskih otrok, ki uporabljajo internet, svoj profil na enem od družabnih omrežij. Slovenski otroci so se pri tem uvrstili zelo visoko, saj so se med 23 državami EU uvrstili na 2. mesto (za nizozemskimi) – svoj profil ima 76 % otrok med 9 in 16 letom (slika 1). Slovenski otroci na dan preživijo na internetu približno 99 minut, 74 % od njih ga uporablja dnevno.

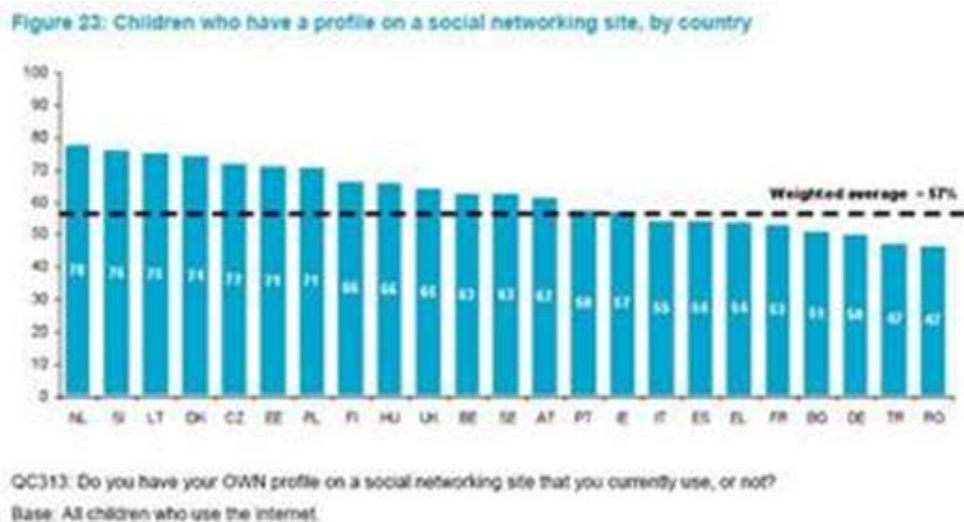

Tabela 1: Otroci, ki imajo profil na družabnih omrežjih (po državah)

vir: <https://www.ip-rs.si/novice/detajl/evropski-otroci-na-netu>.

Obsežno raziskavo o uporabi interneta v vsakdanjem življenju slovenskih otrok in mladostnikov, je leta 2011 naredila Fakulteta za družbene vede, Center za metodologijo in informatiko, Univerza v Ljubljani. Iz nje povzemamo nekaj najbolj zanimivih podatkov, povezanih z nevarnostmi in tveganji med slovensko mladino.

Spodnja tabela prikazuje, koliko časa slovenski otroci in mladi preživijo na internetu na tipičen šolski dan in koliko ob koncu tedna ali med počitnicami. Po pričakovanjih med počitnicami na internetu preživijo več časa. S starostjo se na tipičen šolski dan veča

pogostost uporabe interneta. Dnevna uporaba je največja pri starejših otrocih, starih od 15 do 19 let, med katerimi jih je dnevno internet uporabljalo čez 80 %. Pri starih od 15 do 17 let je več kot 39 % takšnih, ki v tem času na spletu preživijo 3 ure ali več, pri najmlajših, starih 8 do 10 let, pa je takšnih zgolj 7 %. /6/

	na šolski/študijski/delovni dan	tipičen ob koncu tedna ali med počitnicami
Nič	8 %	5 %
Približno 10 minut ali manj	10 %	5 %
Približno pol ure	20 %	13 %
Približno 1 uro	23 %	18 %
Približno 1 do 2 uri	18 %	19 %
Približno 2 do 3 ure	11 %	15 %
Približno 3 do 4 ure	4 %	1 %
Približno 4 do 5 ur	4 %	7 %

Tabela 2: Čas, ki ga preživiš na internetu (n=668)

Vir: Fakulteta za družbene vede, Center za metodologijo in informatiko

3.2.2 Vrste tveganj in najpogostejše zlorabe otrok in mladostnikov na internetu

Zaradi visoke stopnje rabe interneta so slovenski otroci izpostavljeni tudi visoki stopnji tveganja. Glede na klasifikacijo tveganja, v okviru projekta EU Kids Online, so slovenski otroci razvrščeni v najbolj tvegano skupino. Med uporabniki je kar 85 % otrok, tveganje, da naletijo na težave pa s tem zelo visoke. EU Kids Online je klasificirala različna tveganja, ki prežijo na otroke, na internetu. Razvrstila jih je na:

- komercialna (oglaševanje, nezaželena pošta, sledenje osebnih podatkov, igralništvo, hekerstvo ...),
- nasilna (nasilne, grozovite, sovražne vsebine, ustrahovanje, nadlegovanje, zmerjanje, zasledovanje ...)
- spolna (škodljive spolne vsebine, pornografija, spoznavanje neznancev ...),
- vrednotna (rasistične, zavajajoče informacije, nasveti – zdravje, mamila, posredovanje nasvetov, ki podpirajo bulimijo, anoreksijo, samomor, samopoškodovanje ...).

/6/ LOBE B., MUHA S., Internet v vsakdanjem življenju slovenskih otrok in mladostnikov, Fakulteta za družbene vede, Center za metodologijo in informatiko, str. 17.

Da bi se izognili tem nevarnostim, je potrebno otroke primerno izobraziti in ne omejevati pristopa do internetnih vsebin./7/

Najpogostejše zlorabe mladostnikov na internetu so:

Seksting, ki označuje pošiljanje svojih golih fotografij preko mobilnega telefona ali interneta svojim vrstnikom. To početje je najbolj značilno za najstnike, stare 13 do 19 let, zanemarljivo pa ni tudi pri mlajših od 13 let. Nekaterim mladim se zdi to zabavno in ne vidijo možnih negativnih posledic takega vedenja. Za nekatere najstnike je to način iskanja pozornosti, potrditve in stika z nasprotnim spolom. Nekateri se počutijo prisiljene, če tega ne bodo storili, saj se bojijo, da bodo izgubili priljubljenost ali možnost za zvezo s simpatijo.

Pri nas se je malo manj kot tretjina (29 %) otrok in mladih, starih 11 do 19 let, že slikala z mobilcem brez obleke in sliko posredovala. O prejetju gole slike nekoga drugega pa poroča dobra petina (22 %) otrok in mladih. Iz raziskave je razvidno, da so se dečki s tem tveganjem srečali v veliko večji meri kot deklice. Kar 43 % dečkov je prek mobilnega telefona že poslalo svojo sliko brez obleke, to pa je storilo 14 % deklic. Prav tako je več dečkov prejelo takšno sliko.

Grooming je navezovanje stika z mladoletnimi osebami z namenom spolne zlorabe. Najpogosteje do groominga prihaja v klepetalnicah, kjer pedofili poskušajo doseči svoje cilje tako, da se pretvarjajo, da so vrstniki svojih žrtev. Tam začnejo pogovor s svojo potencialno žrtvijo in tako poskušajo izvedeti njen naslov, interese, hobije in izkušnje v spolnosti. V Sloveniji posebnega člena, ki bi grooming obravnaval kot kaznivo dejanje nimamo, se pa lahko grooming obravnava kot na primer poskus spolnega napada osebe, mlajše od petnajst let. Zanimivo je, da grooming med vrstniki iste starosti ne velja za kaznivo dejanje./8/

Slika 1: Koliko mlad si premlad? Vir: A. T. Klančnik

/7/ LEŠEK P., Otroci na internetu; med priložnostmi in tveganji, str. 9 - 17

/8/ KLANČNIK A. T., mag., Otroci in mladi na spletu - skupni varnostni izzivi, str. 4,5

Izsiljevanje za spolne namene poteka tako, da žrtev najprej potrdi prijateljstvo preko družbenega omrežja neznani osebi, nato pa ta oseba, ki je lahko izmišljena z lažnim profilom, pošlje nekaj osebnih sporočil in predlaga, naj vsa njuna nadaljnja komunikacija poteka preko drugih internetnih omrežij za hitro komuniciranje, predvsem preko storitev z video komunikacijo (npr. Skype). V nekaj stikih se med žrtvijo in neznano osebo vzpostavi lažno zaupanje, nato pa, v skrajnih primerih, pride tudi do samozadovoljevanja pred spletno kamero. To početje se posname in žrtvi takoj zatem predvaja. Temu sledijo zahteve, ki od žrtve bodisi terjajo še več podobnih spolnih aktivnosti, bodisi zahtevajo denar v zameno, da ne bodo goli posnetki žrtve objavljeni na spletu oz. posredovani po elektronski pošti znancem ali celo staršem./9/

Rezultati raziskave, ki jo je izvedla Fakulteta za družbene vede, kažejo, da malo več kot polovica otrok in mladih, starih od 11 do 19 let, še ni prejela nezaželenih spolnih komentarjev. Prek spletnih socialnih omrežij je takšne komentarje dobilo 9 % otrok in mladih, prek takojšnjega sporočanja pa 8 %. Deklice so nezaželene spolne komentarje prek spletnih socialnih omrežij dobile v večji meri kot pa dečki. Četrtnina otrok in mladih je nezaželen spolni komentar takoj izbrisala, 14 % pa je odgovorilo s prošnjo, naj pošiljatelj neha. Z enako žaljivim komentarjem je odgovorila desetina (11 %) otrok in mladih, staršem pa je o prejetju takšnega komentarja povedal le 1 % otrok in mladih. Deklice so v večji meri kot dečki poskušale blokirati vsa sporočila pošiljatelja, hkrati pa so se v več primerih zaupale nekemu.

Si že kdajkoli dobil/a nezaželene spolne komentarje od kogarkoli na katerega izmed naslednjih načinov?

Prek spletnih socialnih omrežij (GlasujZame, Netlog, Facebook, Myspace itd.)	9 %
Prek takojšnjega sporočanja (Skype, MSN, itd.)	8 %
Prek elektronske pošte	3 %
Prek kratkih sporočil (SMS)	3 %
V spletni klepetalnici	3 %
Nisem dobil/a takšnih komentarjev	51 %

Tabela 3: Nezaželeni spolni komentarji (n=533)

Vir: Fakulteta za družbene vede, Center za metodologijo in informatiko

/9/<http://www.delo.si/novice/kronika/policisti-prejeli-vec-prijav-spletnega-izsiljevanja-zaradi-golih-posnetkov>, (26. 1. 2016).

Kibernetsko ustrahovanje je raznovrsten način ustrahovanja, kamor spada pošiljanje in objavlanje krutega in škodljivega besedila ali slik z uporabo interneta in druge digitalne tehnologije in se pojavlja v različnih oblikah, kot so: silovitost (pošiljanje jeznih, nesramnih vulgarnih sporočil, naslovljenih na žrtve), nadlegovanje (večkratno pošiljanje žaljivih sporočil), kibernetsko zalezovanje (zastrašujoče nadlegovanje, ki vključuje grožnje), očrnitev (pošiljanje ali objavlanje škodljivih, neresničnih in krutih izjav o žrtvi), pretvarjanje (objavljanje in pošiljanje vsebin kot nekdo drugi npr. žrtev, vsebine na žrtev mečejo slabo luč ali pa jo celo postavljajo v nevarnost), zvijače (pošiljanje ali objavlanje vsebin o osebi, ki vsebuje občutljive, privatne in neprijetne informacije). Sem spada tudi preusmerjanje zasebnih sporočil in zvijače s pomočjo katerih lahko dostopamo do tovrstnih vsebin in izključitev (dejanja, ki se izvajajo z namenom, da se žrtev izključi iz spletne skupine). /10/

Ti je kdorkoli že kdaj rekel neprijetne ali boleče stvari na katerega izmed naslednjih načinov?

Prek takojšnjega sporočanja (Skype, MSN itd.)	9 %
Prek spletnih socialnih omrežij (GlasujZame, Netlog, Facebook, Myspace itd.)	7 %
Prek kratkih sporočil (SMS)	7 %
Prek elektronske pošte	2 %
V spletni klepetalnici	1 %
Ne, nič od naštetega	47 %

Tabela 4: Načini sprejemanja neprijetnih ali bolečih stvari (n=533)

Vir: Fakulteta za družbene vede, Center za metodologijo in informatiko

Polovica (51 %) tistih, ki so takšno internetno stran videli, je stran najprej pregledala, nato pa zaprla. Takoj, ne da bi je pogledali, pa je takšno internetno stran zaprla četrtnina (25 %) otrok in mladih. Večjih razlik v ravnanju med deklicami in dečki ni. Več dečkov je takoj izbrisalo sporočilo, večji delež deklic pa je o prejetem komentarju obvestil mamo ali očeta. Tisti, stari 11 do 14 let, so v primerjavi s starejšimi pogosteje obvestili starše, ne pa tudi takoj izbrisali sporočilo. S starostjo pa nekoliko raste delež tistih, ki so na sporočilo odgovorili z enako neprijetnim in bolečim komentarjem. /11/

/10/ PANTIČ N., Kibernetsko ustrahovanje, str. 2 – 4

/11/ Fakulteta za družbene vede, Center za metodologijo in informatiko, Internet v vsakdanjem življenju slovenskih otrok in mladostnikov, str. 3.

3.3 Zakonodaja

3.3.1 Evropska zakonodaja

10. februarja 2009 je sedemnajst vodilnih internetnih podjetij v Luxembourgju prvič podpisalo evropski sporazum za izboljšanje varnosti mladoletnikov, ki uporabljajo spletišča za socialno mreženje. Ta vključujejo Arto, Bebo, Dailymotion, Facebook, Giovani.it, Google/YouTube, Hyves, Microsoft Europe, Myspace, Nasza-klaza.pl, Netlog, One.It, Skyrock, StudiVZ, Sulake/Habbo Hotel, Yahoo!Europe in Zap.lu. Spletišča za socialno mreženje pritegnejo 41,7 milijona rednih uporabnikov v Evropi ter spreminjajo način medsebojnega sporazumevanja na internetu. Uporaba socialnih omrežij se je v zadnjih letih v Evropi povečala za 35 % in pričakovati je, da se bo do leta 2012 podvojila na 107,4 milijona uporabnikov. Da se zagotovi njihova nadaljnja rast, se morajo mladi uporabniki pri širitvi svojih omrežij ali izmenjavi osebnih podatkov počutiti varno. Sporazum, podpisan na dan varnejšega interneta, ki ga organizira Evropska komisija, bo najstnikom omogočil obvladovati možna tveganja, s katerimi se soočajo na spletu, kot so ustrahovanje preko spleta (nadlegovanje otrok na internetnih straneh ali prek tekstovnih sporočil), navezovanje stikov (kadar se odrasli človek spoprijatelji z otrokom z namenom spolnega zlorabljanja) in tvegano vedenje, kot je razkrivanje osebnih podatkov. Tveganja želijo omejiti tako, da:

zagotovijo **gumb za „prijavo zlorabe“**, ki je preprost za uporabo in dostopen uporabnikom ter jim omogoča prijavo neprimernega stika drugega uporabnika ali njegovega ravnanja z enim samim klikom,

zagotovijo, da so celotni spletni profili in sezname stikov uporabnikov internetnih strani, ki so prijavljeni kot mladoletniki, **samodejno nameščeni kot „zasebni“**. To bo ljudem s slabimi nameni otežilo stik z mladimi,

- zagotovijo, da je iskanje **zasebnih profilov** mladoletnih uporabnikov onemogočeno (na internetnih straneh ali prek iskalnikov),
- zagotovijo, da so **možnosti za zasebnost** vedno **vidne in dostopne**, na podlagi katerih uporabniki enostavno določijo, če lahko njihovo spletno pošto berejo samo njihovi prijatelji ali tudi vsi ostali,
- preprečijo **mladoletnim uporabnikom**, da uporabljajo njihove storitve, če so ciljni uporabniki socialnega mreženja najstniki, stari nad trinajst let, je treba osebam pod to starostjo otežiti spletno prijavo.

Spletišča za socialno mreženje so Komisijo obvestila o svoji individualni varnostni politiki in o tem, kako so ta načela uveljavljala do aprila 2009. /12/

/12/ Socialno mreženje: Sporazum Komisije za varnejšo spletno uporabo med največjimi internetnimi podjetji. http://ec.europa.eu/information_society/activities/social_networking/index_en.htm (26. 1. 2016).

3.3.2 Slovenska zakonodaja

Najnovejše raziskave raziskovalnega središča Pew kažejo, da mladostniki vse več informacij o sebi delijo na socialnih omrežjih. Leta 2006 je svoje fotografije na socialnih omrežjih objavilo več kot 79 odstotkov mladih, leta 2013 pa že 91 odstotkov. Zaskrbljujoče je, da je samo 9 odstotkov mladih zelo zaskrbljenih glede možne zlorabe in izrabe osebnih podatkov. /13/

Težava se pojavi, ker otroci nimajo ustreznega znanja, kako primerno zaščititi svoj profil, katere podatke in slike objaviti, in na splošno, kako komunicirati na spletnem socialnem omrežju. Prav tako otroci tekmujejo, kdo ima več virtualnih prijateljev, s tem pa je povezano potrjevanje oseb, ki jih ne poznajo, za posameznim profilom pa se lahko skriva kdorkoli. Preprečevanje uporabe spletnih socialnih omrežij lahko nadomestimo s svetovanjem in izobraževanjem, da bodo otroci to počeli relativno varno. Zaradi neznanja so lahko mladostniki žrtve različnih oblik kibernetškega kriminala, ki ga po slovenski zakonodaji obravnava Kazenski zakonik. Najpogostejše nevarnosti, ki prežijo na mlade in so opredeljene v **Kazenskem zakoniku** (členi 138, 154, 154/2 in 187) /14/, so naslednje:

Zloraba osebnih podatkov, kjer se uporabijo osebni podatki (v našem primeru fotografije) brez osebne privolitve posameznika (154/2. člen KZ). Zagrožena je kazen zapora do pet let.

Nezaželeno sporočila v Sloveniji urejata Zakon o elektronskih komunikacijah (ZEKom) v 109. členu in Zakon o varstvu potrošnikov (ZVPot) v členu 45.a. Zakon o elektronskih komunikacijah določa, da se nezaželene oglasne pošte ne dovoljuje razpošiljati brez vnaprejšnje privolitve prejemnika (225. člen KZ). Zagrožena je denarna kazen ali zapor do petih let.

Spletno nadlegovanje, ki se kaže kot ustvarjanje lažnih profilov, ustvarjanje sovražnih spletnih strani, sovražni govor in žaljivke, zasledovanje uporabnikov na spletu, krajo identitete, objavljanje posnetkov, zlorabe osebnih podatkov in objavljanje posnetkov, posnetih z mobilnimi telefoni na spletu. Posledice nadlegovanja so lahko hude in dolgotrajne, saj gre za psihično nadlegovanje, ki je nemalokrat hujše od fizičnega (138. člen KZ).

Seksting, ki označuje pošiljanje svojih golih fotografij preko mobilnega telefona ali interneta svojim vrstnikom (187. člen KZ).

/13/ Vpliv socialnih omrežij na mladostnike/<http://novice.najdi.si/predogled/novica/d05294c33d95fabfeffecf72416ed141/Planet-Siol-Net/Lepota-in-zdravje/Vpliv-socialnih-omre%C5%BEij-na-mladostnike> (26. 1. 2016).

/14/ Kazenski zakonik /<https://zakonodaja.com/zakon/kz/187-clen-prikazovanje-izdelava-posest-in-posredovanje-pornografskega-gradiva> (26. 1. 2016).

Pornografska vsebina v členu Prikazovanje, izdelava, posest in posredovanje pornografskega gradiva (187. člen) prepoveduje izdelavo, prodajo, prikazovanje omogočanje ali dostopa do predmetov pornografske vsebine in prikazovanje pornografske predstave vsakomur, ki je mlajši od 14 let. Prepovedana je zloraba mladoletne osebe za izdelavo pornografskih predmetov in uporaba mladoletne osebe za pornografsko predstavo. Preko interneta je prepovedano razširjanje in ponujanje otroške pornografije ter posest takšnega gradiva z namenom razširjanja, prodaje in ponujanja. Zagrožena je denarna kazen ali kazen zapora do osem let. /15/

/15/ Ministrstvo za notranje zadeve, Policija, Varni na internetu (brošura).

4 RAZISKOVALNI DEL

4.1 Opis metod dela

4.1.1 Predstavitev poteka raziskovalnega dela

Z mentorico smo na internetu najprej poiskali literaturo, ki se navezuje na našo raziskavo o varnosti oziroma nevarnosti interneta. Bili smo presenečeni, saj smo naleteli na veliko zadetkov, povezanih s to temo. Kmalu smo ugotovili, da je tema o nevarnostih ali pasteh interneta preobsežna, da bi lahko raziskali vsa njena področja. Odločili smo se, da bomo raziskavo omejili na tista njena področja, ki se najbolj dotikajo mladostnikov in njihove uporabe interneta. K temu smo prilagodili tudi anketna vprašanja. V anketo smo zajeli vprašanja, s katerimi smo hoteli ugotoviti, ali anketiranci varno uporabljajo internet (registracija na socialna omrežja, klepetalnice, preverjanje identitete sogovornika, nakupovanje ...) in ali so že bili žrtve internetnega nasilja oziroma ali so sami izvajali le-to (vdor v tuj profil, objavljanje svojih fotografij ...). Ker je danes zelo priljubljeno internetno nakupovanje, nas je zanimalo, kako poskrbijo za varnost.

OŠ Hudinja obiskuje 473 učencev, in sicer 266 učencev od 1. do 5. razreda in 193 učencev od 6. do 9. razreda. V raziskavo so bili vključeni učenci druge in tretje triade, anketo je izpolnjevalo 146 učencev, kar predstavlja 76 odstotkov učencev. Zaradi slabše bralne razumljivosti smo iz raziskave izvzeli učence petih razredov. Prav tako menimo, da ti učenci zaradi svoje mladosti ne obiskujejo toliko socialnih omrežij kot starejši učenci. Večino informacij, ki so predstavljeni v teoretičnem delu, smo dobili na internetu.

Za metodo raziskovalnega dela smo izbrali anketo, s katero smo v najkrajšem času dobili potrebne podatke.

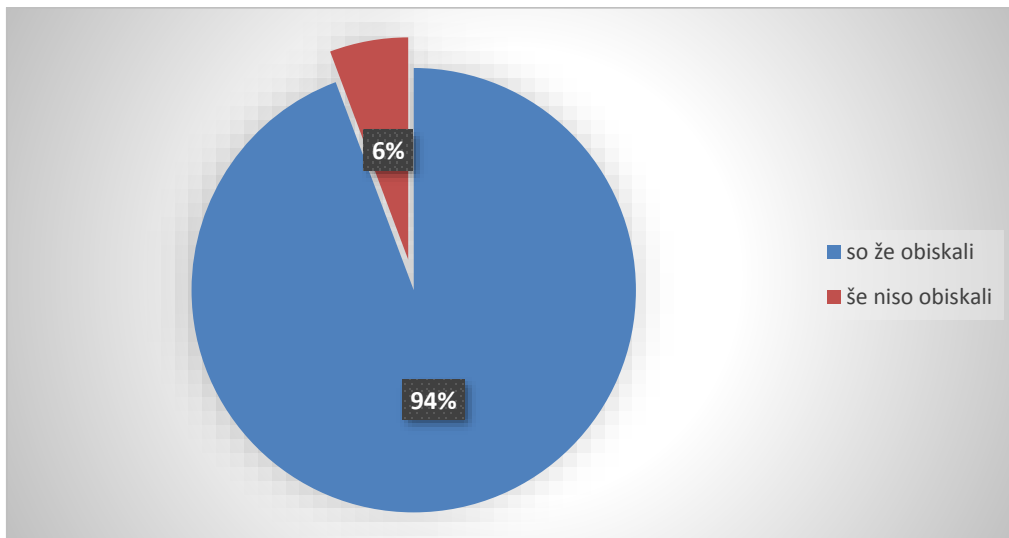
4.2 Predstavitev in utemeljitev rezultatov

4.2.1 Anketiranje učencev

Z anketo smo od učencev naše šole dobili podatke, ki smo jih potrebovali za raziskavo. Pri anketi smo večinoma uporabili zaprti tip vprašanj in vprašanja z dopolnitvenimi odgovori. Pri obdelavi podatkov smo ugotovili, da spol anketirancev ni toliko pomemben, zato ga nismo grafično ponazorili.

4.2.2 Analiza ankete

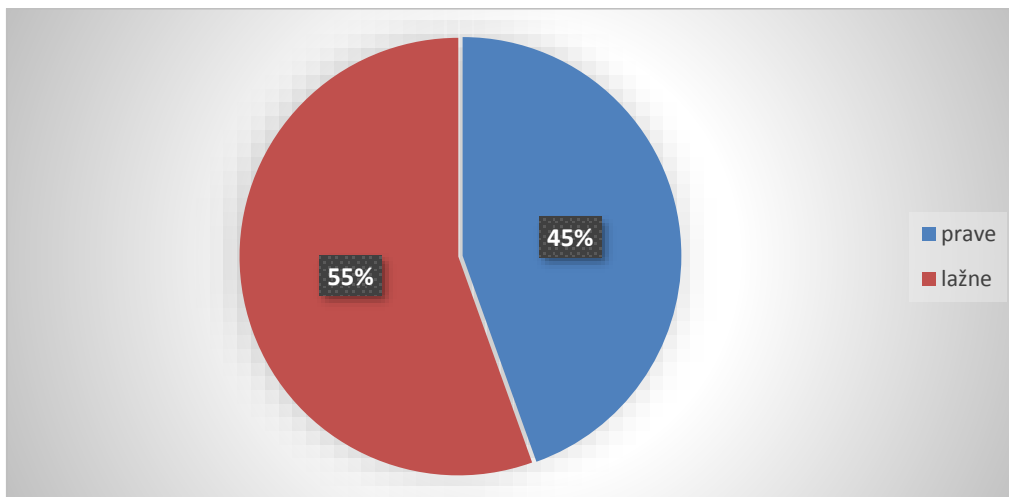
1. Ali si že kdaj obiskal internetno stran, kjer je potrebna registracija?

Graf 1: Obisk internetne strani z registracijo (n=146)

Od vseh anketiranih je internetno stran z registracijo obiskalo 132 učencev. Samo 8 jih ni še nikoli obiskalo internetne strani, kjer je potrebna registracija.

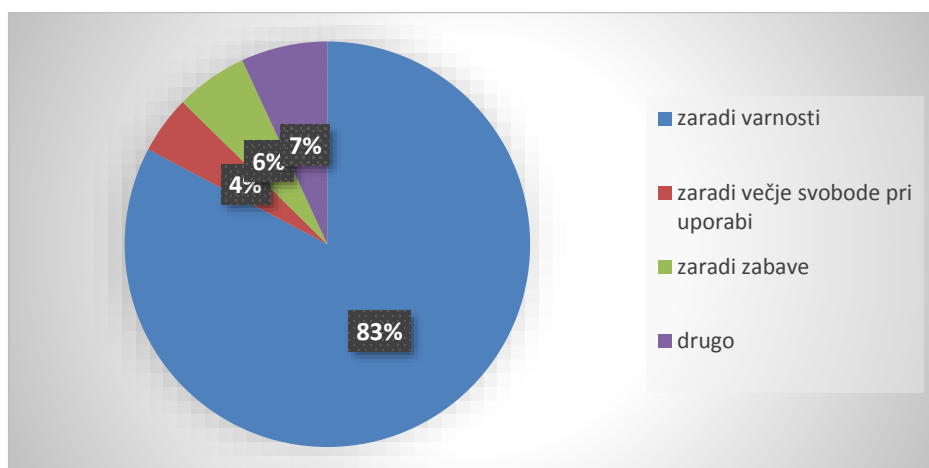
2. Ali si pri registraciji uporabil svoje prave ali lažne podatke?

Graf 2: Uporaba pravih ali lažnih podatkov (n=146)

Več kot polovica učencev (81) pri registraciji uporablja lažne podatke, ostali (65) pa se registrirajo s pravimi podatki.

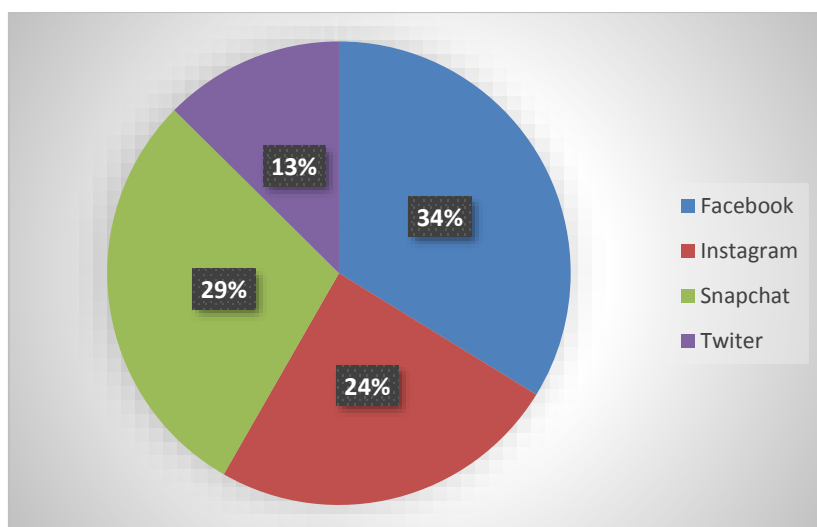
3. Zakaj si uporabil lažne podatke?

Graf 3: Vzrok uporabe lažnih podatkov (n=87)

Kar 72 učencev uporablja pri registraciji lažne podatke zaradi varnosti, 5 učencev uporablja lažne podatke zaradi zabave, 4 anketirani pa se ob lažnih podatkih počutijo svobodnejše. 6 anketirancev ni opredelilo vzroka uporabe lažnih podatkov. Iz podatkov lahko sklepamo, da se učenci zavedajo nevarnosti interneta in so pri uporabi previdni.

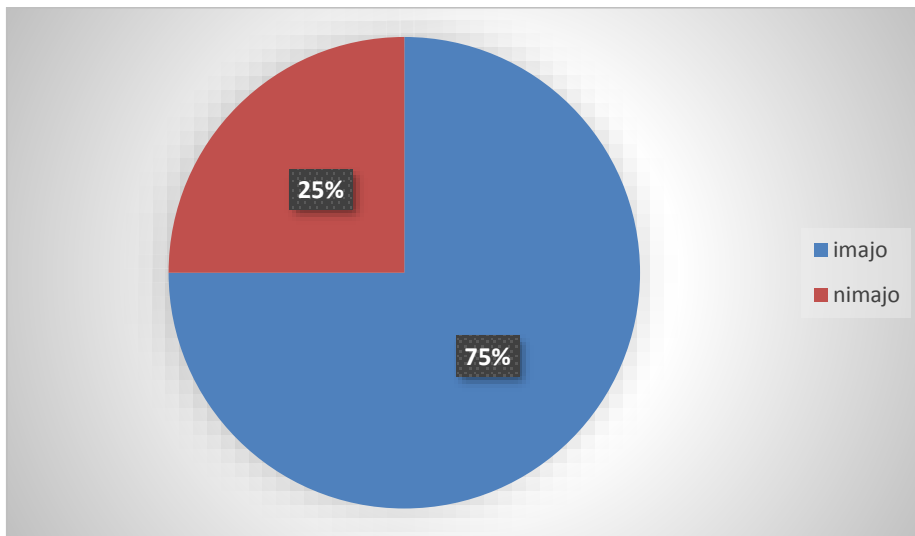
4. Katera socialna omrežja si obiskal?

Graf 4: Obisk različnih socialnih omrežij (n=302)

Ker je bilo pri tem vprašanju možno izbrati več ponujenih možnosti, sklepamo, da so učenci uporabniki več socialnih omrežij. Še vedno je najbolj priljubljen Facebook, ki ga uporabljata 102 učenca, sledijo mu Snapchat z 88 uporabniki, Instagram z 74 uporabniki. Na zadnjem mestu je Twitter z 38 uporabniki.

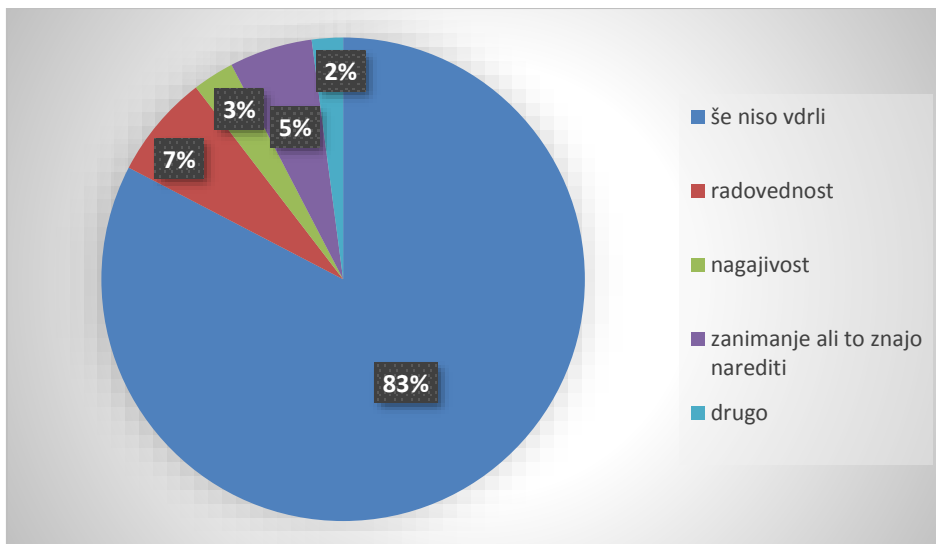
5. Ali imaš Facebook profil?

Graf 5: Učenci, ki imajo Facebook profil (n=140)

Kar tri četrtine anketirancev (105) ima svoj Facebook profil, medtem ko ga 35 učencev nima. Zanimivo je, da je v šolskem letu 2014/15 Facebook profil imelo več kot 84 % učencev. Sklepamo, da se je število uporabnikov znižalo zaradi pojava novih socialnih omrežij.

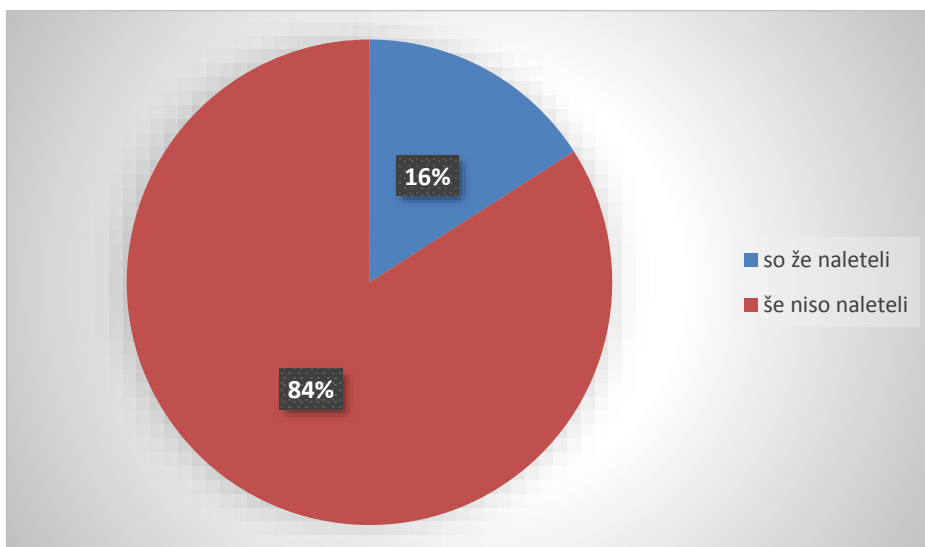
5. Ali si že kdaj vdrl v tuj profil, zakaj?

Graf 6: Razlogi za vdor v tuj profil (n=144)

Iz grafa je razvidno, da večina učencev (119) ni nikoli vdrla v tuj profil. 25 učencev je to že naredila, in sicer zaradi radovednosti (10), zanimalo jih je, ali zanjo vdreti v tuj profil (8), v manjši meri je bil vzrok nagajivost (4). Trije učenci vzroka za vdor v tuj profil ni opredelilo.

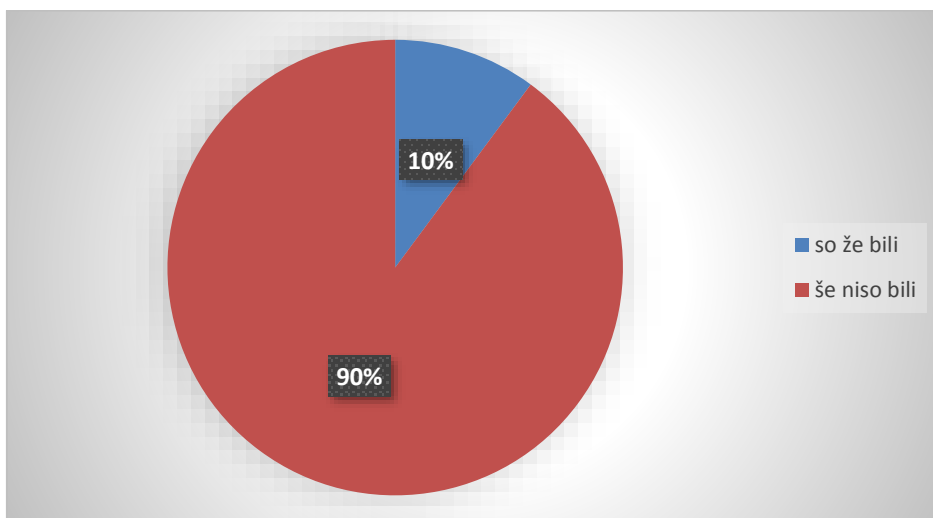
6. Ali si že kdaj naletel na spletno past?

Graf 7: Učenci, ki so naleteli na spletno past (n=138)

Pri uporabi interneta 116 učencev še ni naletela na spletno past. Manj kot petina (22), pa je že naletela nanjo.

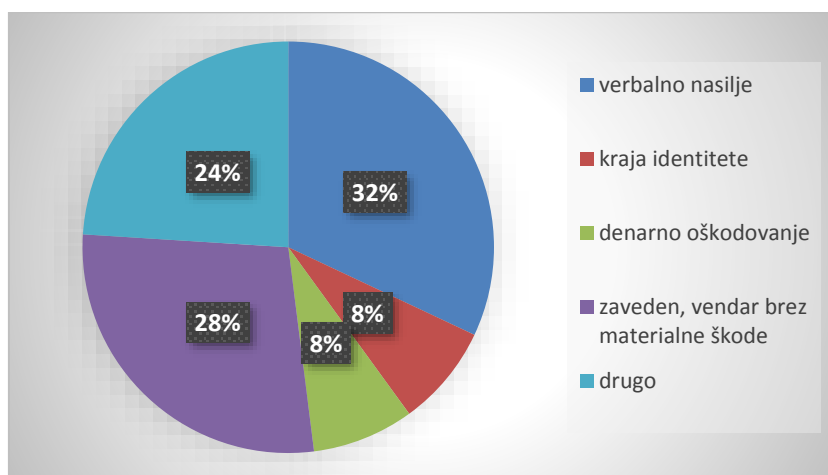
7. Ali si že bil žrtev nasilja na internetu?

Graf 8: Učenci, ki so bili žrtev nasilja na internetu (n=138)

Med anketiranci je bilo samo 14 tistih, ki so že bili žrtve spletnega nasilja. Velika večina njih (124) te slabe izkušnje nima.

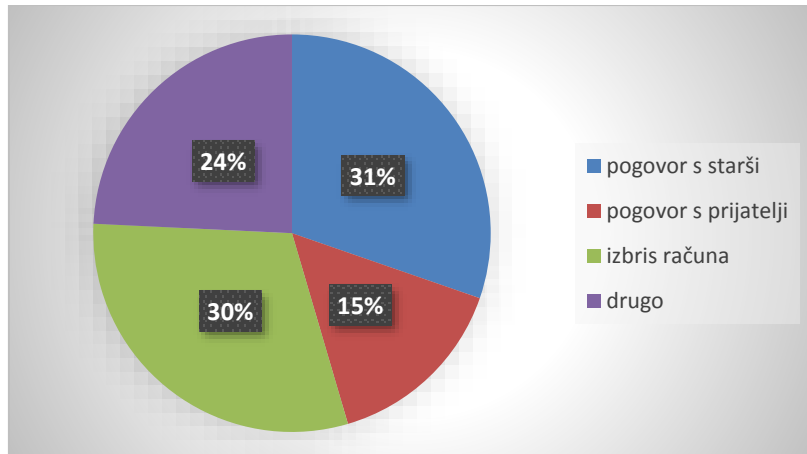
8. Če si že bil žrtev internetnega nasilja, katerega?

Graf 9: Vrste internetnega nasilja, katerega žrtve so bili učenci (n=24)

Od vrst internetnega nasilja prevladuje verbalno, ki ga je doživelo 8 učencev. 7 jih je bilo na internetu zavedenih, vendar niso utrpeli nobene materialne (denarne) škode. Denarno oškodovana sta bila dva učenca, prav tako sta dva izkusila krajo identitete. Preseneča nas visok odstotek učencev (5), ki niso jasno opredelili oblike nasilja.

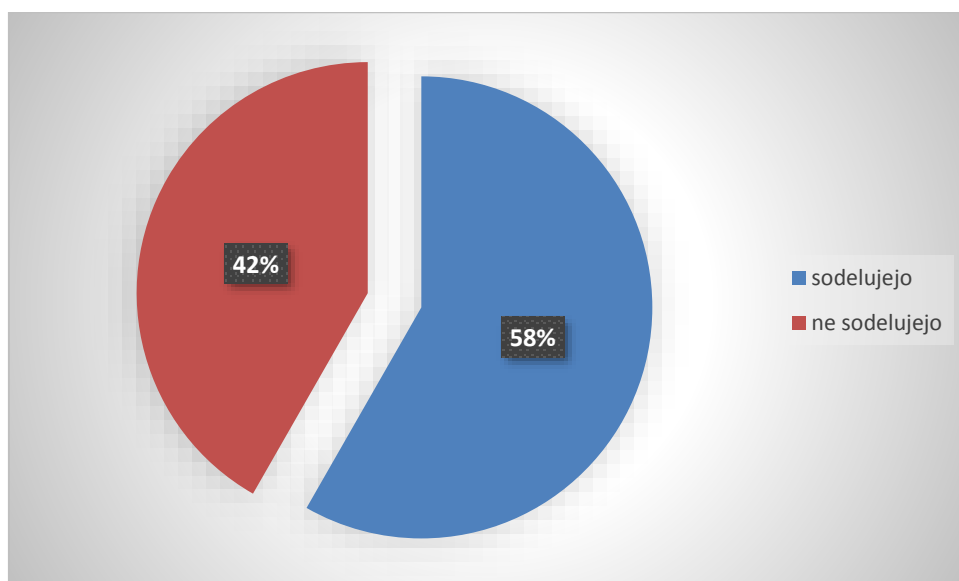
9. Kaj si ukrenil/naredil?

Graf 10: Ravnanje učencev, ki so bili žrtve internetnega nasilja (n=24)

Da so bili žrtve internetnega nasilja, je staršem povedala le tretjina učencev (8), enak odstotek njih se je raje odločil za izbris računa. S prijatelji so se pogovorili trije učenci. Slaba četrtnina učencev (6) ni izbrala nobene ponujene možnosti. Preseneča nas nizek odstotek učencev, ki so za težave povedali staršem. Sklepamo lahko, da starši nimajo nadzora nad tem, kaj njihovi otroci delajo na spletu.

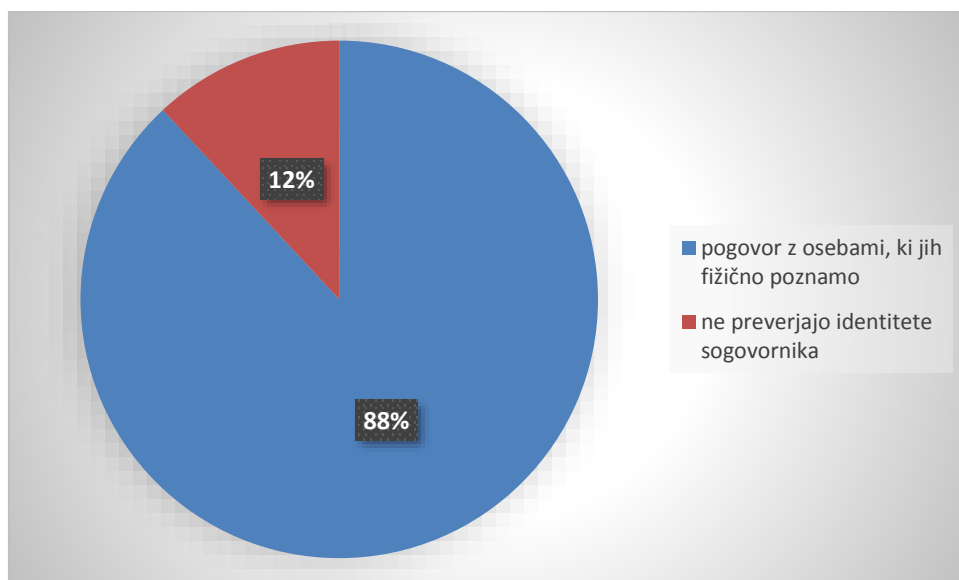
10. Ali sodeluješ v spletnih klepetalnicah?

Graf 11: Sodelovanje v spletnih klepetalnicah (n=139)

Dobra polovica učencev (81) sodeluje v spletnih klepetalnicah, slaba polovica (58) v njih še ni sodelovala.

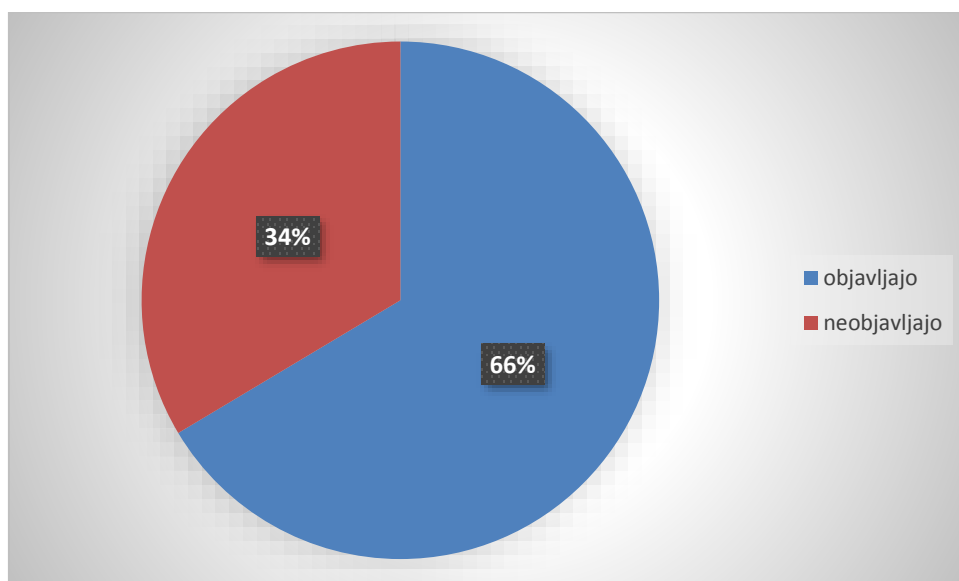
11. Če si odgovoril z da, kako preveriš identiteto sogovornika?

Graf 12: Preverjanje identitete sogovornika (n=81)

72 učencev se v spletnih klepetalnicah pogovarja le s tistimi sogovorniki, ki jih tudi v osebno poznajo, devet anketirancev pa identitete sogovornika ne preverja.

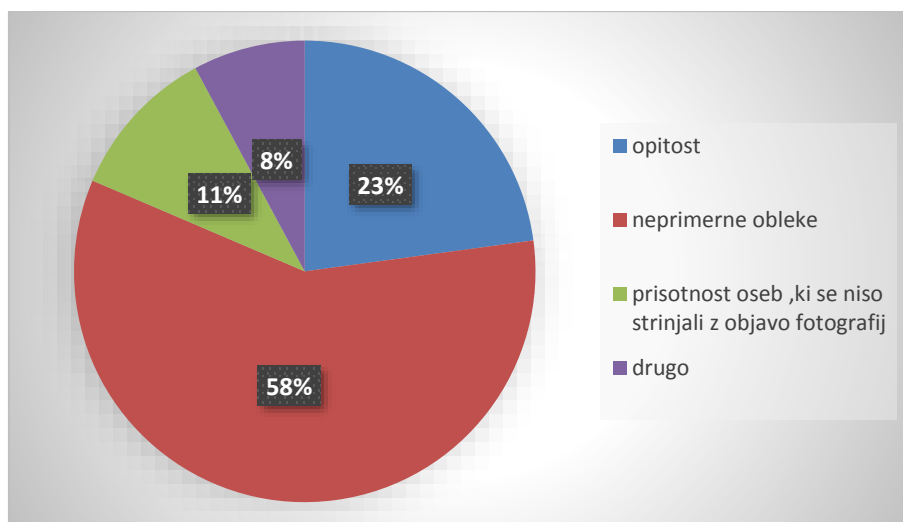
12. Ali si kdaj na internetu objavil svoje fotografije ali filme?

Graf 13: Objava svojih fotografij ali filmov na internetu (n=140)

Kar dve tretjini učencev (93) na internetu objavlja svoje fotografije ali filme. 47 učencev fotografij in filmov na internetu ni nikoli objavilo.

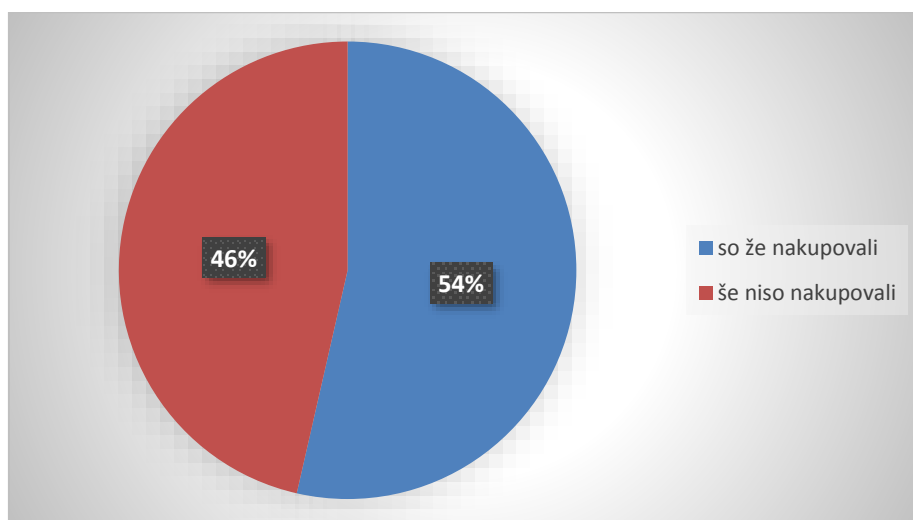
13. Ali so bili kateri med njimi neprimerni, na kakšen način?

Graf 14: Vrste neprimernih fotografij, filmov (n=93)

Največ učencev (54) je bilo na fotografijah ali filmih neprimerno, predvidevamo pomanjkljivo, oblečenih. 23 učencev je objavilo fotografije ali filme v opitem stanju, sledijo jim fotografije, kjer so bile navzoče osebe, ki se z objavo niso strinjale (10). Šest učencev ni izbralo ponujenih odgovorov.

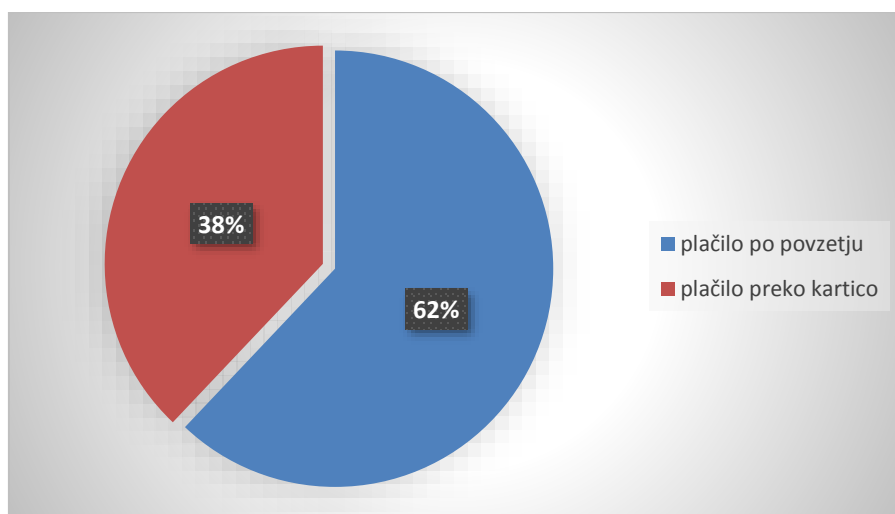
14. Ali si že kdaj kupoval na internetu?

Graf 15: Kupovanje na internetu (n=140)

Kupovanje preko interneta je postalo med uporabniki zelo aktualno. Tako redno kupuje 75 učencev. 65 anketirancem se takšna oblika kupovanja najverjetneje ne zdi dovolj varna, zato je ne uporablja.

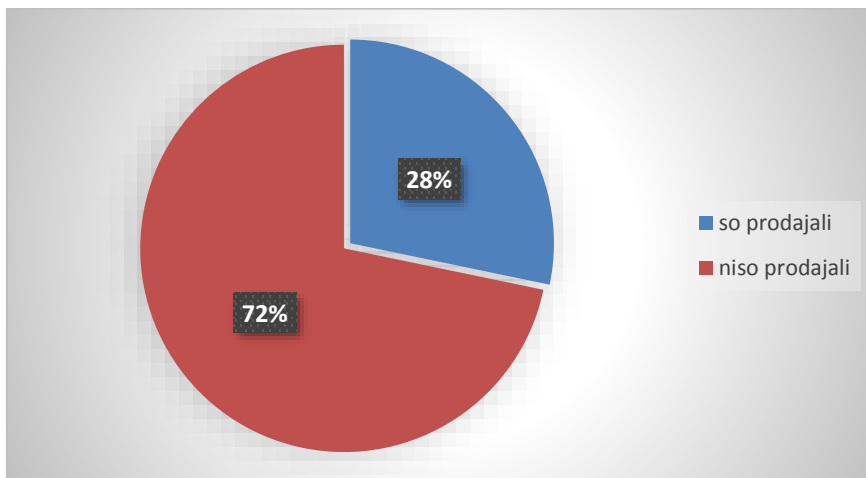
15. Na kakšen način si poskrbel za varnost nakupa?

Graf 16: Načini varnega nakupovanja (n=75)

Dve tretjini učencev (47) preko interneta plačuje po povzetju. Dobra tretjina (28) plačuje s plačilno kartico. Predvidevamo, da gre za plačilno kartico enega od staršev, saj osnovnošolci kartic večinoma ne uporabljamo.

17. Ali si že kdaj kaj prodal na internetu?

Graf 17: Prodaja preko interneta (n=140)

Prodaja preko interneta med učenci ni priljubljena. Kar 101 anketiranec ni nikoli uporabljal tega načina prodaje, medtem ko je 39 učencev že prodajalo preko interneta.

5 RAZPRAVA

5.1 Kaj smo ugotovili?

Pred raziskavo smo postavili šest hipotez. Z različnimi raziskovalnimi metodami smo prišli do naslednjih ugotovitev:

Hipoteza 1: Večina anketirancev uporablja internetne strani, kjer je potrebna registracija.

To hipotezo lahko potrdimo. Kar 94 odstotkov učencev uporablja internetne strani, kjer je potrebna registracija. Večina učencev uporablja socialna omrežja, med katerimi prevladujejo Facebook, Snapchat, Instagram in Twitter. Kar tri četrtine anketirancev ima svoj Facebook profil. Več kot polovica učencev pri registraciji uporablja lažne podatke, ostali se registrirajo s pravimi podatki. Učenci uporabljajo lažne podatke zaradi varnosti, zabave in ker se ob lažnih podatkih počutijo svobodnejše.

Ker se mora uporabnik za storitve na internetu običajno registrirati in ponudniku storitve zaupati svoje (osebne) podatke, je pomembo, da se z nastavitvami zasebnosti določi, kdo lahko dostopa do njih. Če pri tem nismo dovolj pazljivi, lahko kar hitro postanemo žrtev:

- **kraje identitete**, kamor spada kraja osebnih podatkov (npr. imena, naslova, rojstnega datuma, številke kreditnih kartic) in njihova nezakonita uporaba, kot je lažno predstavljanje.
- **spletnega nadlegovanja** zaradi jeze, potrebe po maščevanju, zaradi zavisti, z namenom opozoriti nase, želje po moči in oblasti, opozarjanja na svoj socialni status, pa tudi zaradi dolgčasa ali preprosto iz zabave. Nekateri primeri nadlegovanja so sprva lahko mišljeni kot nedolžna šala, vendar pa se v naslednjem trenutku lahko sprevržejo v hudo nočno moro za žrtev. Lahko so zgolj posledica nepremišljenosti - otrok zapiše o sošolcu na internetu nekaj informacij, to sporočilo pa kar naenkrat postane predmet posredovanja in je poslano na ogromno število internetnih naslovov. Ker se od primera do primera razlikujejo motivi spletnega nadlegovanja, se razlikujejo tudi odgovori in rešitve za vsak posamezen primer.
- **kraje gesel**, kjer lahko otrok zlorabi geslo drugega zato, da se pretvarja, da je ta otrok in pod pretvezo komunicira z drugimi, njegovimi prijatelji, jih žali in jezi. Ti pa sploh ne vedo, da ne komunicirajo s pravo osebo, ampak z nekom tretjim. Z zlorabljenim geslom lahko otroci na internetni strani ali profilu drugega objavljajo neprimerne fotografije s seksualno, rasistično ali drugo vsebino, ki lahko žali druge. Pogosto z ukradenim geslom otroku preprečijo dostop do njegovega lastnega računa elektronske pošte ali profila na spletnem omrežju. Ukradeno geslo pa je v končni fazi lahko v pomoč tudi hekerjem, ki ga uporabijo za to, da vdrejo v žrtvin računalnik. Iz naše ankete je razvidno, da je 25 učencev že vdrla v tuj profil, in sicer zaradi radovednosti, zanimalo jih je, ali zanjo vdreti v tuj profil, v manjši meri je bil vzrok nagajivost.

Pri tem se učenci ne zavedajo, da s tem kršijo zakon. 143. člen KZ-1 v 4. točki določa, da je prevzemanje identitete druge osebe, ki prizadene njeno osebno dostojanstvo, kaznivo dejanje. /16/

Hipoteza 2: Anketiranci preverijo identiteto sogovornika

To hipotezo lahko potrdimo. Med mladimi so zelo priljubljene spletne klepetalnice. Med anketiranci je 81 učencev sodelovalo v spletnih klepetalnicah, 58 pa še ne. 72 učencev se v spletnih klepetalnicah pogovarja le s tistimi sogovorniki, ki jih tudi v osebno poznajo, devet anketirancev pa identitete sogovornika ni preverjalo. Raziskava **EU Kids Online** leta 2010 je pokazala, da ima v evropskem povprečju kar tretjina otrok javne profile na spletnem družabnem omrežju, v Sloveniji je takih otrok 22 %. Okoli 18 % slovenskih otrok ima na svojem profilu med drugim objavljeno tudi svojo telefonsko številko ali domač naslov. Samo 54 % slovenskih staršev otrokom ne dovoli deliti svojih osebnih informacij. Prav tako se je že 43 % slovenskih otrok sestalo z osebo, ki so jo predhodno spoznali preko socialnih omrežij. Pri 42 % otrok je šlo za starejšega najstnika (mlajšega od 20 let), ostali pa so se sestali z vrstniki. Izkazalo pa se je, da je velika večina otrok (86 %) nekomu povedala o srečanju z osebo s socialnega omrežja. V večini so o tem obvestili vrstnike, dve tretjini otrok pa je pri srečanju od osebe, ki so jih spoznali na socialnem omrežju, doživelo verbalno nasilje ali ponižanje. /17/

Hipoteza 3: Večina anketirancev je že bila žrtev nasilja na internetu oz. spletne pasti.

To hipotezo lahko ovržemo. Med anketiranci je bilo samo 14 tistih, ki so že bili žrtve spletnega nasilja. Kljub temu da odstotek ni visok (10 %), je vsako nasilje na spletu nedopustno. Od vrst spletnega nasilja prevladuje verbalno, nekaj učencev je bilo na spletu zavedenih, vendar niso utrpeli nobene materialne (denarne) škode. Denarno oškodovana sta bila dva učenca, prav tako sta dva izkusila krajo identitete. Da so bili žrtve spletnega nasilja, je staršem povedala le tretjina učencev, nekateri so se je raje odločili za izbris računa ali za pogovor s prijatelji. Slovenski otroci se na svoje starše najraje obrnejo v primeru tehničnih težav (40 %), medtem ko se podobno kot njihovi evropski vrstniki na starše najredkeje (6 %) obrnejo v primerih, ko jih kontaktirajo tujci, ko naletijo na nasilne vsebine oz. strani s seksualno vsebino ali v primerih medvrstniškega spletnega nadlegovanja. /18/

/16/<http://www.ip-rs.si/varstvo-osebnih-podatkov/iskalnik-po-odlocbah-in-mnenjih/> smernice/ Ali poznamo vzroke spletnega nadlegovanja? (26. 1. 2016).

/17/<https://www.ip-rs.si/novice/detajl/evropski-otroci-na-netu-raziskava-o-uporabi-interneta-med-mladimi-od-9-do-16-let/?cHash=91539472c63f35b44274fb9679daf5ed> (30. 1. 2016).

/18/ VEHOVAR V., ŠTERK T., PESTOTNIK A., ŠMID BOŽIČEVIČ U., Za varen internet, str. 2.

Po raziskavi Fakultete za družbene vede v Ljubljani iz leta 2009 slovenske starše (55 %) najbolj skrbi, da imajo njihovi otroci na internetu dostop do strani s seksualno oz. nasilno vsebino. Polovica staršev je zaskrbljenih zaradi medvrstniškega spletnega nadlegovanja in da bi njihovi otroci postali žrtve zapeljevanja s strani odraslega z namenom prepričati jih v spolni odnos (t. i. grooming). 83 % slovenskih staršev bi domnevno škodljivo oz. nelegalno vsebino prijavilo policiji. 40 % bi tovrstno vsebino prijavilo spletni prijavni točki SPLETNO OKO.

V primeru spletnega nasilja imajo otroci in njihovi starši na voljo več možnosti prijave, in sicer:

- prijava Centru za varnejši internet Safe.si, ki povezuje točko ozaveščanja o varni rabi interneta, prijavno točko [Spletno oko](http://Spletno_oko) in svetovalni telefon za otroke in mladostnike TOM,
- prijava na SI CERT,
- prijava na Policijo.

Prijavna točka **SPLETNO OKO** (www.spletno-oko.si) zbira anonimne prijave otroške pornografije in sovražnega govora na internetu ter jih posreduje pooblaščenim organom pregona. Anonimno prijavo lahko poda vsak uporabnik interneta, kadar meni, da je na internetu naletel na otroško pornografijo ali sovražni govor. Prijavna točka Spletno oko prijavo pregleda in jo, če oceni, da gre za domnevno nezakonito vsebino, posreduje Policiji. V celotnem postopku (od prijave nezakonitih spletnih vsebin do ustreznega ukrepanja) se prijavna točka in Policija ukvarjata izključno z VSEBINO prijave. Podatki o prijavitelju se ne hranijo. V celotnem obdobju trajanja projekta Spletno oko (marec 2007 - september 2009) je prijavna točka prejela 1645 prijav domnevno nezakonitih vsebin na internetu, kar pomeni v povprečju 55 prijav na mesec.

Na dan varne rabe interneta – 10. februarja 2009 je s svojim delovanjem pričela telefonska linija Nasvet za net (www.nasvetzanet.si). Svetovanje poteka na brezplačni telefonski številki: 080 80 22. Primarna ciljna skupina so otroci in mladostniki (stari od 10 do 18 let), saj so najbolj izpostavljeni nevarnostim zaradi neprimernih in škodljivih vsebin na internetu. Z nasveti in pomočjo na brezplačni telefonski številki bi radi zagotovili, da bi se otroci pri uporabi interneta počutili varnejše. Še posebej pa si prizadevajo, da bi otroci dobili informacije, kako ravnati, še preden bi naleteli na neprimerne, nezaželene in nevarne vsebine. Pogovor s svetovalci je anonimen in zaupen, odgovarjajo pa tudi na vprašanja po elektronski pošti.

Glede na resnost problema in njegovih dolgoročnih posledic je Evropska Unija v zadnjih letih sprejela številne zakonodajne podlage, ki se v prvi meri posvečajo nevarnostim na internetu. Sofinancirane so aktivnosti za varno rabo interneta in njegovega okolja ter z njim povezanimi tehnologijami tako na nacionalnem kot evropskem nivoju./19/

/19/ VEHOVAR V., ŠTERK T., PESTOTNIK A., ŠMID BOŽIČEVIČ U., Za varen internet, str. 3.

Hipoteza 4: Anketiranci na internetu ne objavljajo (neprimernih) filmov oz. fotografij.

To hipotezo smo ovrgli. Po anketnih podatkih kar dve tretjini učencev na internetu objavlja svoje fotografije ali filme. Največ učencev je bilo na fotografijah ali filmih neprimerno, predvidevamo pomanjkljivo, oblečenih, ali so bili v opitem stanju. Po podatkih raziskave **Mladi na netu** iz leta 2010 je slaba tretjina slovenskih mladostnikov, starih od 11 do 19 let, poslala svojo razgaljeno fotografijo prijateljem. Fantje so se s tem tveganjem srečali v veliko večji meri kot deklice. Kar 43 % dečkov je prek mobilnega telefona že poslalo svojo sliko brez obleke, to pa je storilo 14 % deklic. Prav tako je več fantov prejelo takšno sliko.

	Da	Ne
Ali nalagaš filmčke tudi na kakšne druge spletne strani (na primer Youtube, Vimeo)?	68 %	32 %

Tabela 5: Nalaganje filmčkov na različne spletne strani (n=668)

Vir: Fakulteta za družbene vede, Center za metodologijo in informatiko

Podatki raziskave kažejo tudi, da kar 68 % otrok in mladih nalaga video vsebine na spletne strani kot sta Youtube in Vimeo.

Nalagam fotografije, da si jih drugi lahko ogledajo	16 %
---	------

Tabela 6: Nalaganje fotografij na socialnih omrežjih(n=668)

Vir: Fakulteta za družbene vede, Center za metodologijo in informatiko

Za razliko od Youtuba fotografije na spletna socialna omrežja fotografije nalaga le 16 % otrok in mladostnikov. Iz podatkov lahko sklepamo, da mladi sicer poznajo pravila za varno uporabo interneta, toda ne vedo, zakaj so potrebna. Pošiljanje in objavljanje fotografij svojih ali drugih oseb v nerodnih situacijah ali pomanjkljivo oblečenih je nevarno in kaznivo. Težava s tako e-pošto je, da zelo hitro zaokroži med velikim številom najstnikov in jo je nemogoče kontrolirati. Škoda, ki jo s tem utрпи najstnik ali otrok, je lahko nepopravljiva./20/

20/ LOBE B., MUHA S., Internet v vsakdanjem življenju slovenskih otrok in mladostnikov, Fakulteta za družbene vede, Center za metodologijo in informatiko, str. 44.

Hipoteza 5: Anketiranci ne vdirajo v tuje profile.

Tudi to hipotezo smo ovrgli, saj je iz grafa razvidno, da večina učencev ni nikoli vdrla v tuj profil. Ostali učenci so to naredili zaradi radovednosti, ker jih je zanimalo, ali zanje vdreti v tuj profil, v manjši meri je pa je bil vzrok nagajivost. Vdor v tuj profil pa je tudi kaznivo dejanje, ki se ga marsikateri mladostnik ne zaveda dovolj. Po 225. členu Kazenskega zakonika se z vdorom v tuj profil izpolnjujejo znaki kaznivega dejanja »neupravičenega vstopa v informacijski sistem«, zloraba osebnih podatkov pa se kaznuje s 154/2 členom istega zakona. Za obe kaznivi dejanji je zagrožena do petletna zaporna kazen (seveda, če gre za odraslo osebo)./21/

Hipoteza 6: Anketiranci kupujejo oziroma prodajajo preko interneta.

To hipotezo lahko deloma potrdimo. Kupovanje preko interneta je med mladimi vedno bolj priljubljeno. Na takšen način redno kupuje malo več kot polovica učencev. Ostalim se takšna oblika kupovanja najverjetneje ne zdi dovolj varna, zato je ne uporablja. Dve tretjini učencev preko spleta plačuje po povzetju. Dobra tretjina plačuje s plačilno kartico. Predvidevamo, da gre za plačilno kartico enega od staršev, saj osnovnošolci kartic večinoma ne uporabljamo.

Prodaja preko interneta med učenci ni priljubljena. Kar 101 anketiranec ni nikoli uporabljal tega načina prodaje, medtem ko je 39 učencev že prodajalo preko interneta. Pred pastmi internetnega nakupovanja ali prodaje svari tako policija kot Zveza potrošnikov Slovenije. Mnogo koristnih nasvetov najdemo prav na internetu. Mi smo izbrali nasvete internetne strani varnaininternetu.si, ki ponuja **7 PRAVIL VARNEGA SPLETNEGA NAKUPOVANJA:**

1. Preverite, ali elektronski naslov sogovornika ustreza osebi oziroma instituciji, ki jo predstavlja.
2. Nikoli ne plačujte z Western Union ali sistemom MoneyGram, saj ne omogočata sledenja nakazilu in sta zato priljubljeni orodji spletnih goljufov. Pri nakazilu preverite, ali bo denar nakazan v pravo državo.
3. Če ponudba izrazito odstopa od ostalih, poskušajte pridobiti čimveč informacij o prodajalcu. Preverite navedeno registrirano podjetje, prepričajte se, da sta naslov in telefonska številka prava. Poiščite ocene drugih kupcev, spoznajte njihove izkušnje, kritike in mnenja.
4. Berite drobni tisk! Preverite pogoje poslovanja, načine plačila, dostave in pogoje vračila blaga.
5. Presodite, ali razlika v ceni nakupa pri ponudniku v tujini (države, ki niso članice EU) odtehta tveganje, ki ga pri tem prevzamete.
6. Za spletno nakupovanje oz. vpisovanje podatkov vaše kreditne kartice ne uporabljajte javno dostopnih računalnikov.
7. Če sumite, da gre za goljufijo, nam lahko pišete na info@varnaininternetu.si ali pa uporabite spletni obrazec.

/21/ <http://www.policija.si/index.php/preventiva-/preventiva/5788-varni-na-internetu> (30.1.2016).

/22/ <https://www.varnaininternetu.si/article/vodila-varnega-spletnega-nakupovanja-2/#> (30.1.2016)

6 ZAKLJUČEK

Izdelava raziskovalne naloge je bila ves čas zanimiva in poučna. Na začetku smo mislili, da je tema enostavna in nezahtevna. Kmalu smo ugotovili, da je zelo kompleksna in posega na različna strokovna področja evropske in kazenske zakonodaje, varstvenih ved, sociologije, psihologije ...

Pri iskanju literature in raziskovanju smo spoznali, da je varnost na internetu le navidezna in zavajajoča, zlasti če nisi dobro podkovan o njej. Zaskrbljujoče je, kako ranljivi smo najstniki na spletu. O socialnih omrežjih in zlorabah na spletu vemo malo in se ne zavedamo posledic zlorabe osebnih podatkov, spletnega nadlegovanja, ustrahovanja, vdiranja v tuje profile ali brezskrbnega objavljanja naših, velikokrat neprimernih, fotografij. Tudi starši so o zlorabah in varnosti na internetu premalo poučeni. Večina njih nam brezpogojno zaupa, prav tako so njihove veščine uporabe interneta slabše od naših in kar težko sledijo novostim.

Da smo mladostniki na internetu najranljivejša skupina uporabnikov pa se dobro zavedata Evropska unija in Republika Slovenija. S pomočjo zakonodaje (evropska, državna), projektov (Varnejši internet plus, center Za varnejši internet ..., spletnih strani (www.safe.si, www.spletno-oko.si, www.nasvetzanet.si ...), institucij (Policija, Informacijski pooblaščenec, Zveza potrošnikov Slovenije ...) poskušajo preprečiti, omejiti in zmanjšati nevarnost zlorabe interneta. Navsezadnje bi morala učence poučiti o varni uporabi spleta in socialnih omrežij predvsem šola. Mislimo, da bi izobraževanje o varnosti na internetu moralo biti obvezno in del učnega načrta računalništva ali državljske vzgoje. Le tako bomo mladi pri uporabi interneta in njenih pasteh varnejši.

7 PRILOGE

Pozdravljeni.

Smo učenci 9. a razreda in že drugo šolsko leto pripravljamo raziskovalno nalogo. Letos smo izbrali naslov (Ne)Varnost na internetu. V ta namen smo pripravili vprašalnik. Prosim vas, da si vzamete nekaj minut časa in ga izpolnite. Anketa je anonimna, zato prosimo za iskrene odgovore.

1. Ali si že kdaj obiskal internetno stran, kjer je potrebna registracija?
 - a. Da.
 - b. Ne.

2. Če si odgovoril z da, ali si uporabil svoje prave ali lažne podatke?
 - a. Prave.
 - b. Lažne.

3. Zakaj si uporabil lažne podatke?
 - a. Zaradi varnosti.
 - b. Zaradi večje svobode pri uporabi.
 - c. Zaradi zabave.
 - d. Drugo.

4. Katera internetna mesta si obiskal?
 - a. Facebook.
 - b. Instagram.
 - c. Snapchat.
 - d. Twiter.

5. Ali si že kdaj naletel na spletno past?
 - a. Da.
 - b. Ne.

6. Ali si že bil žrtev nasilja na internetu?
 - a. Da.
 - b. Ne.

7. Če si že bil, katerega?
 - a. Verbalnega nasilja.
 - b. Kraje identitete.
 - c. Bil sem denarno oškodovan.
 - d. Bil sem zaveden, vendar nisem utrpel materialne škode.
 - e. Drugo.

8. Kaj si ukrenil/naredil?
 - a. Pogovoril sem se s starši.
 - b. Pogovoril sem se s prijateljem.
 - c. Izbrisal sem se z računa.
 - d. Drugo.

9. Ali imaš Facebook profil?

- a. Da.
- b. Ne.

10. Ali si že kdaj vdrl v tuj profil?

- a. Da.
- b. Ne.

11. Kaj te je navedlo k temu dejanju?

- a. Radovednost.
- b. Nagajivost.
- c. Zanimalo me je, ali znam to narediti.
- d. Drugo: _____

12. Ali sodeluješ v spletnih klepetalnicah?

- a. Da.
- b. Ne.

13. Če si odgovoril z da, kako preveriš identiteto sogovornika?

- a. Pogovarjam se samo z osebami, ki jih poznam iz resničnega življenja.
- b. Ne preverjam, sogovorniku zaupam.
- c. Drugo: _____

14. Ali si kdaj na spletu objavil svoje fotografije ali filme?

- a. Da.
- b. Ne.

15. Če si odgovoril z da, ali so bili kateri med njimi neprimerni?

- a. Da.
- b. Ne.

16. Če si odgovoril z da, zakaj so bili neprimerni?

- a. Zaradi opitosti.
- b. Zaradi neprimerne obleke.
- c. Zaradi prisotnosti oseb, ki se niso strinjale z objavo.
- d. Drugo: _____

17. Ali si že kdaj kupoval na internetu?

- a. Da.
- b. Ne.

18. Ali si že kdaj kaj prodal na internetu?

- a. Da.
- b. Ne.

19. Na kakšen način si poskrbel za varnost?

- a. Plačilo po povzetju.
- b. Plačilo preko kartice – starši.

Hvala za sodelovanje v anketi.

Almedin Imamović, Rok Pilih, Uroš Polimac

Varno spletno klepetanje

Kaj lahko sam naredim za varno spletno klepetanj

Rad klepetaš prek interneta? Če je tvoj odgovor DA, potem si preberi spodnje nasvete za varno spletno klepetanje.

- Preden začneš uporabljati spletno klepetalnico, prosi starša ali kako drugo odraslo osebo, ki ji zaupaš, da skupaj klepetata nekaj časa, da spoznaš, kako klepetalnica sploh deluje.
- V spletnih klepetalnicah VEDNO uporabljal vzdevek, ki ne razkriva tvoje starosti, spola ali celo pravega imena.
- **Bodi pazljiv, katere svoje osebne podatke posreduješ prek spleta, saj se jih da tudi zlorabiti!** Zato se vedno, preden nekemu posreduješ svoje osebne podatke (tudi fotografijo) posvetuj s starši ali kako drugo odraslo osebo, ki ji zaupaš.
- Neznancem ne pošiljal svojih digitalnih fotografij.
- **Takoj zapusti klepetalnico**, če te nekdo sili k dejanjem, ki se ti ne zdijo prav ali pa so ti neprijetna, oz. ti nekdo postavlja vprašanja, na katera ne želiš odgovoriti. Neprimerna vprašanja so na primer: "Ali si punčka ali fantek?", "Kje živiš?", "Kaj imaš oblečeno?", "Klepetajva prek zasebnih sporočil ..."
- Raje se pogovarjal le z ljudmi, ki jih poznaš tudi v živo, torej s sošolci, prijatelji ...
- Ne odgovarjal neznancem in jih enostavno izbriši ali blokiraj.

8. VIRI IN LITERATURA

8.1 Pisni viri

1. BERLOT, E. Prepoznavanje narcizma na Facebooku, Mladi za napredek Maribora, 2011.
2. KLANČNIK A. T., mag., Otroci in mladi na spletu - skupni varnostni izzivi, Zaključna konferenca V PARTNERSTVU ZA VARNOST OTROK IN MLADIH NA SPLETU, Ljubljana, 4. marec 2015.
3. LEŠEK P., Otroci na internetu; med priložnostmi in tveganji, diplomsko delo, Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede, Ljubljana, 2010.
4. LOBE B., MUHA S., Internet v vsakdanjem življenju slovenskih otrok in mladostnikov, Fakulteta za družbene vede, Center za metodologijo in informatiko, prvo poročilo Mladi na netu, Ljubljana, 2011.
5. Ministrstvo za notranje zadeve, Policija, Varni na internetu - brošura, 2006.
6. PANTIČ N., Kibernetsko ustrahovanje, 14. slovenski dnevi varstvoslovja, Fakulteta za varnostne vede, Ljubljana, 2013.
7. VEHOVAR V., ŠTERK T., PESTOTNIK A., ŠMID BOŽIČEVIČ U., Za varen internet, Mednarodna konferenca o otrokovih pravicah in zaščiti pred nasiljem, Državni zbor, Ljubljana, 2009.
8. ZUCKERBERG, M. Facebook. com na <http://sl-si.facebook.com/> (14. 1. 2016).

8.2 Internetni viri

1. <http://safe.si/podrocja/druzabna-omrezja/instagram>, (14. 1. 2016).
2. <http://safe.si/podrocja/druzabna-omrezja/snapchat>, (14.1.2016).
3. <http://www.vendi.si/kaj-je-twitter>, (14.1.2016).
4. http://ec.europa.eu/information_society/activities/social_networking/index_en.htm,
Socialno mreženje: Sporazum Komisije za varnejšo spletno uporabo med največjimi internetnimi podjetji, (26. 1. 2016).
5. <http://novice.najdi.si/predogled/novica/d05294c33d95fabfeffectf72416ed141/Planet-Siol-Net/Lepota-in-zdravje/Vpliv-socialnih-omre%C5%BEij-na-mladostnike>, Vpliv socialnih omrežij na mladostnike, (26. 1. 2016).
6. <https://zakonodaja.com/zakon/kz/187-clen-prikazovanje-izdelava-posest-in-posredovanje-pornografskega-gradiva>, Kazenski zakonik, (26. 1. 2016).
7. <http://www.ip-rs.si/varstvo-osebni-podatkov/iskalnik-po-odlocbah-in-mnenjih/smernice/>, Ali poznamo vzroke spletnega nadlegovanja?, (26. 1. 2016).
8. <https://www.ip-rs.si/novice/detajl/evropski-otroci-na-netu-raziskava-o-uporabi-interneta-med-mladimi-od-9-do-16-let/?cHash=91539472c63f35b44274fb9679daf5ed>, (30. 1. 2016).
9. <http://www.policija.si/index.php/preventiva-/preventiva/5788-varni-na-internetu>, (30.1.2016).
10. <https://www.varninainternetu.si/article/vodila-varnega-spletnega-nakupovanja-2/#> (30.1.2016).
11. <http://otroci.safe.si/varno-spletno-klepetanje>, (30.1.2016).